

Toekomstbestendige cultuur: kansen voor samenwerking

Meer, sneller, beter en efficiënter

Advies Cultuuragenda van Brabant, het PON

De heer ir. G. Geerken
mevrouw drs. M. van Bommel
mevrouw drs. E. Koopmanschap

Colofon

Het PON heeft dit onderzoek verricht in opdracht van

Klik hier als u tekst wilt invoeren.

Auteurs

Gerhard Geerken, Marianne van Bommel en Eric Koopmanschap

Datum

april 2013

© 2013 het PON, kennis in uitvoering.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het PON. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld. Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van het PON. Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan het PON geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

Meer informatie:

www.hetpon.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1 Transitie van de cultuursector	7
2 Uitgangspunten voor samenwerking	9
3 Toekomstbeeld	11
4 Kansen voor samenwerking	13
5 Stimuleringsprogramma	17
6 Hoe nu verder?	23
Bijlagen	27
Bijlage A Beleid B5 en provincie	29
Bijlage B Analyse bestaande beleidskaders	35
Bijlage C Gebruikte bronnen	39

Inleiding

Aanleiding

Tijdens de commissievergadering van 1 februari jongstleden is de beeldvormende notitie 'Cultuuragenda van Brabant' besproken. In het verlengde daarvan wordt een kaderstellende notitie opgesteld, die zowel richtinggevend is voor de vernieuwing van de cultuursector als de rol van de provincie in dat proces concretiseert. De Statenleden hebben gevraagd om deze vóór de zomer te kunnen bespreken. De provincie heeft het PON om advies gevraagd over hoe samenwerking in de geest van de beeldvormende notitie op korte termijn mogelijk is, rekening houdend met het draagvlak bij de B5, BKKC, Kunstbalie, Cubiss, het Vrijtijdshuis, Erfgoed Brabant, de VBG en de Brabantse burger. Dit advies geeft antwoord op de volgende vragen:

- 1 Kunnen de B5, Cubiss, het Vrijtijdshuis, Erfgoed Brabant, Kunstbalie, BKKC en de provincie gezien de veranderingen die op Brabant afkomen en gebruikmakend van de bestaande kwaliteiten, successen, beleidskaders, inzichten en praktijken samen richting geven aan een toekomstbestendige cultuur? Oftewel: Staan de neuzen dezelfde kant op?
- 2 Hoe kan de provincie rekening houden met het draagvlak bij de overige gemeenten, bijvoorbeeld via de VBG en de mening van de Brabantse burger? Inzicht in het draagvlak bij andere betrokkenen, zoals bedrijfsleven en belangenorganisaties kan de provincie via eigen kanalen verkrijgen en is in dit advies niet meegenomen.
- 3 Hoe zien partners de rol van de provincie? Hoe kan de provincie de samenwerking in de cultuursector stimuleren?

Concretisering van de vraagstelling

De toegevoegde waarde van het traject dat na de commissievergadering ingezet werd, is ons inziens drieledig:

- vanuit de bestaande context van beleid en praktijk wordt aan transitie van de sector gewerkt
- samenwerking binnen de sector en met andere sectoren wordt geïntensiveerd en
- de rol van de provincie wordt uitgewerkt.

Hieruit formuleren wij de volgende drie opgaven:

- 1 De Cultuuragenda draagt bij aan de uitvoering van de Agenda van Brabant door het gebruikmaken van bestaande, gewaardeerde kwaliteiten in de cultuursector (voorzieningen, kennis, beleid, praktijk) én het stimuleren van nieuwe samenwerkingsvormen tussen partners binnen de cultuursector en ook sectoroverstijgend (sociaal, economie, ruimte).
- 2 De transitie in de cultuursector versnelt als partijen meer samenwerken. De trekkers van het transitieproces, te weten de B5, de vijf provinciale steunfunctie-instellingen en de provincie, delen de urgentie van vernieuwing. Vanuit een gezamenlijk gevoel van de richting die dat opgaat, vragen deze trekkers andere partijen om te helpen bij de uitwerking daarvan.

- 3 De provincie zet vooral in op de kansen voor samenwerking, dat wil zeggen op punten waar geen nieuw beleid op hoeft te worden geformuleerd en daar waar de neuzen van partners dezelfde kant op staan.

Visie op vraagstuk

De Cultuuragenda komt tot stand in de geest van de Agenda van Brabant die cultuur een prominente plaats geeft, maar ook in een tijd waarin cultuur onder druk staat van bezuiniging, veranderende opvattingen over cultuur en de ondersteuning door de overheid. Deze combinatie vraagt om een gedragen visie op de toekomst van cultuur in Brabant én een optimale benutting van de beschikbare energie en middelen. Bestaande kwaliteiten en successen dienen op hun waarde te worden geschat, in het besef dat vernieuwing van het cultuurbeleid noodzakelijk is vanwege de snelle maatschappelijke veranderingen en de financiële druk. Onder de huidige omstandigheden komt de gewenste vernieuwing er niet door eerst een nieuwe visie te maken. Op dit moment is bovenal samenwerking in de cultuursector dé weg om vooruit te komen. De gezamenlijke koers die daarvoor nodig is, kan onzes inziens afgeleid worden uit bestaande beleidskaders, inzichten en praktijken.

Werkwijze

Het PON is vanuit een onafhankelijke positie tot het voorliggend advies gekomen. Er is gebruik gemaakt van informatie uit bestaande beleidskaders, bilaterale gesprekken met beleidsambtenaren van B5 en directeurs van de vijf provinciale steunfunctie-instellingen cultuur (kortweg C5 in het vervolg). In een wekelijks overleg heeft het PON zijn stappen in dit adviestraject gedeeld met het provinciale projectteam. Verder is gebruik gemaakt van de positieve energie die aanwezig is, zoals bijvoorbeeld in de groeiende samenwerking bij de kandidaatstelling Culturele Hoofdstad. En denk ook aan de experimentele aanpak van BKCC en de provincie voor de besteding van de Impulsgelden 2013. Dat past in de geest van vernieuwing!

Dit advies levert bouwstenen voor samenwerking, zowel binnen de cultuursector als sectoroverstijgend. Het voorliggende advies kan rekenen op herkenning bij de C5 en de B5. Enkele voorbeelden die tonen dat de beoogde vernieuwing al gaande is, zijn ter illustratie opgenomen.

Inhoud

In hoofdstuk 2 gaan we in op de transitie van de cultuursector, in hoofdstuk 3 zetten we de uitgangspunten voor samenwerking op een rij, in hoofdstuk 4 schetsen we een toekomstbeeld. In hoofdstuk 5 beschrijven we de kansen die wij zien voor samenwerking, in hoofdstuk 6 gaan we in op het stimuleringsprogramma en tenslotte gaan we in hoofdstuk 7 in op de vraag hoe nu verder.

1 Transitie van de cultuursector

De cultuursector is volop in beweging. Het Rijk streeft naar een evenredige spreiding van het landelijke cultuuraanbod. Daarbij wordt de Basis Infra Structuur herijkt. De ketenbenadering is het leidend principe voor het aangepaste bestel. Zo moet worden voldaan aan een redelijke spreiding van activiteiten die de essentiële schakels vormen in de keten van creatie, productie, distributie, presentatie, toegankelijkheid en beleving van culturele uitingen. Er wordt landelijk gekoerst op het ontwikkelen van meer ondernemerschap en eigen inkomsten in de cultuursector, het aantrekken van meer publiek en meer divers publiek en het opbouwen en behouden van een collectie dan wel aanbod van nationale en internationale betekenis. Men hecht belang aan innovatie en experiment. Ook cultuureducatie is en blijft een belangrijk uitgangspunt van het rijksbeleid.

Naast het rijksbeleid is beleid van de provincie en de B5 een belangrijke en groeiend richtinggevende factor in Brabant. Provinciaal cultuurbeleid hanteert eigen uitgangspunten en legt andere accenten, zo blijkt uit de kandidaatstelling voor Culturele Hoofdstad en het binnen provinciaal beleid aanwijzen van cultuur als kerntaak. Dit geldt ook voor stedelijk cultuurbeleid (bijvoorbeeld in 's-Hertogenbosch, waar men het functioneren van cultuur in de samenleving een warm hart toedraagt en cultuur inzet om sociaal kapitaal te ontwikkelen, minder om de top te bereiken).

Rijksbezuinigingen hebben uiteraard gevolgen voor de Brabantse basisinfrastructuur, net als bezuinigingen van de provincie en gemeenten. Nieuwe financieringsvormen en verdienmodellen (fondsen, crowdfunding) dienen daarom meer aandacht te krijgen. De transitie moet leiden tot toekomstbestendige cultuur zoals de beeldvormende notitie beoogt; middelen hiervoor zijn innovatie, een intersectorale benadering, vraaggericht aanbod en een 'vertel het verhaal'-aanpak. Vernieuwing is geen doel op zich. Het 'oude' kan ook op een nieuwe manier verteld worden (denk aan de nieuwe media, zoals apps die erfgoedverhalen tot leven brengen).

Dat vernieuwing belangrijk is, onderschrijft iedereen. Dit geldt ook voor de weg waarlangs deze tot stand komt. Minder top-down, dus minder voorgekookte ideeën en meer organiserend vermogen bottom-up ruimte geven om de kansen op nationaal, provinciaal, regionaal en lokaal niveau te kunnen benutten. Vernieuwing is lastig voor de provincie omdat zij een belangrijke financiële drager van bestaande instellingen is en een balans moet vinden tussen het financieren van deze instellingen en vernieuwende activiteiten. Cruciaal is nu vooral dat de provincie cultuur een warm hart toedraagt en dat dit dient als leidraad voor het maken van keuzes.

De Agenda van Brabant geeft cultuur een prominente plek. De provinciale visie op cultuur is geformuleerd in de beeldvormende notitie. Het vertrekpunt voor het PON-advies is het gedachtegoed in deze notitie. De beeldvormende notitie beoogt een cultureel systeem dat functioneert als een open en dynamisch netwerk. Centraal staan thema's als kennis, ondernemen, verbinden en ontwikkelen.

De traditionele provinciale subsidiëring van instellingen kan ons inziens, beter plaats maken voor investering in programma's, die in toenemende mate middels samenwerking en cofinanciering worden uitgevoerd. De transitie van de cultuursector raakt ook het debat over 'nut en noodzaak' van de vijf steunfunctie-instellingen, maar dit debat zal in een later stadium gevoerd worden.

De cultuursector is zich er van bewust dat de snelle veranderingen in de samenleving en de heersende financiële druk vragen om vernieuwing en samenwerking. In de praktijk is een veranderingsproces al gaande. De kandidaatstelling voor culturele hoofdstad werkt nu al als een vliegwiel voor de transitie van de cultuursector en het bouwen aan een gezamenlijk fundament hiervoor. De provincie kan hierop inspelen door de Cultuuragenda samen met de belangrijkste partners uit te werken.

De C5 en de B5 zijn unaniem van mening dat het op dit moment de opgave is om in gezamenlijkheid de zoektocht aan te gaan: hoe kunnen overheden en steunfunctie-instellingen samen de cultuur in Brabant vernieuwen?

2 Uitgangspunten voor samenwerking

Gezien de tijdsdruk (de kaderstellende notitie dient 1 mei gereed te zijn) vormen de bestaande beleidskaders het uitgangspunt. Het is niet haalbaar om onder de geldende omstandigheden van tijdsdruk, ambities en aantal partijen een gezamenlijke aanpak voor 2013- 2020 uit te werken met bestuurlijk draagvlak bij genoemde partners. Overeenstemming over de globale richting van vernieuwing, de wil tot samenwerking op hoofdlijnen en een zicht op de eerste stappen op die weg, bieden op dit moment voldoende houvast om concrete resultaten te kunnen boeken.

De bestaande kaders en inzichten zijn door het PON samengevat in vier algemene uitgangspunten die de urgentie en de richting van vernieuwing weergeven:

- MEER toekomstbestendige cultuur
- SNELLE vernieuwing van het cultuurbeleid
- BETERE structuur in het cultuursysteem
- EFFICIËNTE uitvoering van het cultuurbeleid

Met deze vier uitgangspunten is het al mogelijk om betekenisvolle winst te boeken. Zowel door bestaande beleidskeuzen en uitvoeringsprogramma's te intensiveren als door nieuwe samenwerkingsvormen en activiteiten te stimuleren. De navolgende opsomming geeft enkele voorbeelden. Het is geen volledige lijst, de mogelijkheden zijn vooralsnog niet begrensd.

- MEER toekomstbestendige cultuur:
 - Herontwikkeling van vrijkomend erfgoed in stedelijk en landelijk gebied in Brabant.
 - Herwaardering van low-culture door creatieve industrie; democratisering van cultuur.
 - Meer aanbod van cultuur door 'Jeronimus Bosch 2016' en 2018 Eindhoven|Brabant.
 - Brede oriëntatie op de cultuur in Brabant door de Cultuuragenda.
 - Toegankelijk maken van cultuur voor meer en diverser publiek.
- SNELLE vernieuwing van het cultuurbeleid:
 - Impulsgelden 2013 als experiment voor transitie in de periode 2014-2016.
 - 2018Eindhoven|Brabant als vliegwiel voor samenwerking binnen Brabantstad.
 - Cultuuragenda Brabant als katalysator voor samenwerking binnen de provincie Brabant.
 - Bestaande successen gebruiken voor de versnelling van nieuw cultuurbeleid.
- BETERE structuur van het cultuursysteem:
 - Versterking van het organiserend vermogen: wie is waar goed in? Partners gunnen elkaar de ruimte en werken in het licht van de gewenste transformatie.
 - Netwerkorganisatie, cultureel systeem, ketenbenadering, functiedenken (zie beeldvormende notitie).

- Specialisatie in de groep hoofdrolspelers versterkt het internationaal profiel van Brabant (binnen dit krachtig profiel is ruimte voor verbijzondering van alle partners).
- Kansen voor talentontwikkeling in de culturele luwte die Brabant biedt, mede gezien de opleidingsinfrastructuur, de sterke vrijwilligerscultuur en de traditie in amateurkunst.
- EFFICIËNTER uitvoeren van het cultuurbeleid:
 - Meeliften op investeringen in andere sectoren (economie, ruimte, sociaal, media).
 - Publiek-Private Samenwerking, fondsen en publieke cofinanciering.
 - Gezamenlijke communicatie en profilering.
 - Gezamenlijk aanvliegen van kennisvragen voor nieuw beleid.
 - Selectieve overheidsinvesteringen, daar waar extra energie nodig is en cultuurwinst behaald kan worden.

De uitgangspunten MEER, SNELLER, BETER en EFFICIËNTER vertolken op dit moment vooral het gezamenlijk gevoel van urgentie en geven globaal de richting aan. Aanvullend op de inhoudelijke begrippen in de beeldvormende notitie zijn MEER, SNELLER, BETER en EFFICIËNTER vooral uitgangspunten voor samenwerking. Deze laten zich desgewenst vertalen in criteria voor resultaatmeting.

Het is vooral van belang dat de partijen die de transitie van de cultuursector moeten trekken, de urgentie ervan onderschrijven. Dat laat zien dat partijen willen samenwerken, de synergie zoeken en dat de vrijgekomen energie waar vernieuwing nu eenmaal om vraagt, optimaal wordt benut. Dan volstaat een globaal toekomstbeeld dat voor elke partij afzonderlijk nog voldoende ruimte laat voor een eigen uitwerking en een passend tempo. Desgewenst kan in een later stadium en in goede onderlinge samenwerking een nieuwe visie worden geformuleerd.

3 Toekomstbeeld

Voor een toekomstbeeld waarin Brabant aantrekkelijk is voor Brabanders én voor bezoekers van buiten zijn een aantal 'vaste punten' aan te wijzen waarover men het wel eens is. Dat zijn de bestaande en gewaardeerde kwaliteiten die eigenlijk niet ter discussie staan. De bestaande beleidskaders en inzichten geven voldoende houvast voor een globaal, gezamenlijk beeld van cultuur in Brabant in de periode 2013-2020. Het is een mix van enerzijds bestaande kwaliteiten veelal met de potentie om uit te groeien tot een versterkte Brabantse identiteit in de toekomst en anderzijds nieuwe uitingen van cultuur die tot stand komen in een samenwerking tussen partijen die -al dan niet- reeds actief zijn op dit gebied c.q. samenwerken. Hier volstaat het om dit toekomstbeeld met steekwoorden te omschrijven:

- Mozaïekmetropool met diverse tinten rood (steden) en groen (platteland).
- Oude steden (middeleeuws; vestingwerken) en nieuwe steden (industrie, technologie).
- Bijpassend erfgoed: oud en nieuw (van Jeroen Bosch tot industrieel erfgoed).
- Internationale uitstraling van de topkwaliteit van cultuur in Brabant
- Breed maatschappelijk draagvlak is de basis (amateurs, vrijwilligers, onderwijs).
- Stimulans voor leef- en vestigingsklimaat (Agenda van Brabant).
- Aandacht voor toenemende dynamiek en complexiteit (wereldburgers, nieuwe media).

Deze elementen kunnen vertaald worden in inhoudelijke en procesmatige doelen: Inhoud: de cultuursector draagt bij aan de versterking van de positie van Brabant in Europa.

- De kunst van het samenleven: democratisering van de cultuur.
- Beter leef- en vestigingsklimaat: combinatie van bestaande kwaliteit en nieuwe energie.
- Behoud en ontwikkeling van cultuurhistorisch erfgoed in stedelijk en landelijk gebied.
- Een gunstig ontwikkelingsklimaat voor talent als basis voor nieuwe internationale top.
- Kwaliteit zowel in top als basis en alles daartussen, via ketenbenadering en doorlopende leerlijnen.
- Aandacht voor amateurs en vrijwilligers in de sector: cultuur voor en door Brabanders.
- Actuele, gezamenlijke thema's: innovatie, ondernemerschap, kennis.

Proces: versterken van samenwerking binnen de cultuursector en met partners in de omgeving.

- Thema's met internationale allure samen uitwerken tot breder succes: zoals Van Gogh, Jeroen Bosch, design, 2018Eindhoven|Brabant.
- De vraag naar cultuur (samen en systematisch) ophalen bij de burgers en anticiperen op de trends die zich in die vraag naar cultuur aftekenen.

- Herkenbaarheid van partijen binnen de samenwerking: doe recht aan verschillende rollen en verantwoordelijkheden in het proces (trekkers, duwers, kijkers, consumenten, producenten).
- Coalities voor een resultaatgerichte, brede aanpak: cultuur verbinden met andere sectoren: sociaal, economie, ruimte.
- Successen samen delen en vieren.

Het meest actuele van de bestaande beleidskaders is de nominatie voor 2018Eindhoven|Brabant. Deze voegt in het kader van het internationaal profiel van Brabantstad een nieuw element toe: de specialisatie van de vijf steden die de kracht van het geheel versterkt. Het Bidboek en het document 'context 2018' geven de aanzet voor deze specialisatie binnen Brabantstad, die ook richtinggevend kan zijn voor de Cultuuragenda:

- Eindhoven: de slimste regio van Europa, innovatie en design, licht, nieuwe media, pioniers, high tech (oplossend vermogen voor diverse maatschappelijke vraagstukken).
- 's-Hertogenbosch: historische binnenstad, evenementenstad, voedsel, Jeroen Bosch.
- Breda: historische binnenstad, beeldcultuur, Supply Chain Management (Logistiek).
- Tilburg: sociale innovatie, dans/podiumkunst, topmusea, stad van daadkracht.
- Helmond: industrieel erfgoed, Foodcapital, industriële innovatie, auto-motive (mobiliteit).
- Provincie: Brabant als Europese top kennis- en innovatieregio, versterking Brabantstad, Brabant als stad en platteland/techniek en traditie, groen als contrast met de steden (mozaïekmetropool).

De betrokken partijen moeten op een dragend beeld van kwaliteiten en kansen kunnen terugvallen tijdens de samenwerking in de eerstkomende jaren. Deze partijen zijn afhankelijk van elkaar om resultaten te boeken. Daartoe kunnen ze op verschillende thema's verschillende rollen aannemen. Wie trekt de kar, wie duwt, wie kijkt toe? Hoe een passende, evenwichtige rolverdeling binnen het totale plaatje er uit kan zien, is een kwestie van uitwerking. De trekkers hebben een hoofdrol, maar ook een welbegrepen eigen belang bij de vernieuwing van het cultuurbeleid. Ze moeten binnen de samenwerking aanspreekbaar zijn op dat belang.

In het volgende hoofdstuk schetsen we de kansen voor samenwerking.

4 Kansen voor samenwerking

De kansen voor samenwerking, naar voren gekomen in gesprekken met de B5 en C5, zijn hierna vervat in vijf thema's. Op de korte en middellange termijn kunnen ze tot concrete resultaten leiden. Deze kansen sluiten aan op bestaand beleid en afgaande op de reacties van de B5 en C5 zijn de thema's actueel, haalbaar en dragen ze bij aan de verbetering van het cultureel systeem.

A. Internationaal profiel: samenwerking op cultuurgebied ondersteunt de internationale profilering, de economische positie van Brabant en versterkt de sociale binding door het gezamenlijke gevoel van trots te zijn op Brabant.

Een sterke culturele identiteit en aanbod aan culturele voorzieningen in steden en regio's verhoogt de aantrekkelijkheid om er te wonen en te werken en draagt bij aan een goed vestigingsklimaat voor creatief talent en innovatieve ondernemingen. Cultuur wordt ingezet voor innovatie en economisch rendement. Een hoogwaardig kwalitatief cultuuraanbod trekt een groot publiek aan en draagt bij aan het toerisme. Er wordt zowel nationaal (koers rijksbeleid cultuur) als met provinciaal (BrabantStad, Samen Investeren) en regionaal cultuurbeleid aan gewerkt. 2018Eindhoven|Brabant is de strategische onderlegger hiervoor.

Een kwalitatief sterk cultuuraanbod heeft, zoals gezegd, een uitstraling naar buiten toe (en vergroot daarmee de aantrekkelijkheid van Brabant), maar het verbindt ook Brabanders met elkaar (bijvoorbeeld in het verenigingsleven) en versterkt door het 'trots zijn op Brabant' ook de binding met de provincie (het identiteitsgevoel).

B. Kennis: samenwerking met betrekking tot kennisvragen over cultuur schept nieuwe kansen en helpt de transitie snel en gedegen vorm te geven.

Er zijn urgente thema's die bij meer partijen leven, zoals wat is de rol die de overheid heeft in cultuur, welke financieringsvormen kunnen gebruikt worden, wat te doen met cultureel vastgoed en waar zitten de knoppen waaraan gedraaid kan worden om de cultuursector vitaal te houden? De zoektocht in hoe de transitie van de cultuursector dient te worden vormgegeven is in volle gang en deze zoektocht kun je gezamenlijk aangaan. Kennis over cultureel Brabant is tot op heden versnipperd.

Voor de cultuursector biedt dit kansen voor hernieuwde samenwerking. Zo koerst de gemeente Tilburg binnen haar eigen gemeente op een kruisbestuiving van kennis en cultuur in de spoorzone. Zij zet bij de ontwikkeling van een Kennis Plus Profiel voor het kerngebied van de Spoorzone niet alleen in op een innovatieve leeromgeving (samen met Fontys, UvT en TiasNimbas), het model van een stads-campus met congres- annex hotelvoorzieningen, maar kijkt ook wat cultuur hieraan kan bijdragen en vraagt daarom culturele en creatieve organisaties hun intrek te nemen in de Spoorzone.

Het is al een hele uitdaging alle kennis binnen een gemeente bij elkaar te brengen, laat staan buiten de grenzen van een gemeente, namelijk alle partijen die kennis over cultuur bezitten.

De provincie heeft met 'BrabantKennis' het initiatief genomen om kennis te bundelen, te benutten en verder te ontwikkelen. Door elkaar eveneens op cultureel vlak te vinden in een kennisnetwerk, kunnen gezamenlijke kennisvragen sneller én beter beantwoord worden. Hier gaat het om het gebruik van fundamentele kennis uit wetenschappelijk onderzoek, van toegepaste kennis over bijvoorbeeld nieuwe verdienmodellen en conceptontwikkeling én om het gezamenlijk aanvliegen van kennisvragen voor de transitie van cultuur. Dat leidt tot efficiënter en beter cultuurbeleid.

C. Communicatie: gezamenlijk communiceren **over** het cultuuraanbod (gezamenlijke profilering, ontwikkelen van draagvlak voor cultuur) en communiceren **met** andere partijen zoals instellingen, bedrijven en burgers (van 'boodschappen zenden' naar 'interactie' en 'cocreatie').

Nog al te vaak wordt communicatie vanuit iedere partij apart georganiseerd. De gezamenlijke profilering en marketing van partijen in Brabantstad en 2018Eindhoven|Brabant laat zien dat dit anders kan. Op communicatiegebied werkt de C5 al samen, zie het nieuwe blad MEST, waarvan binnenkort het eerste nummer verschijnt. Het blad gaat over de vernieuwings thema's in de cultuursector.

Met gezamenlijke marketing en profilering kan het cultuuraanbod beter gepresenteerd worden, het draagvlak worden vergroot, meer publiek worden bereikt, lasten op het communicatiebudget kunnen lichter worden gemaakt of samen worden gedragen. Dat leidt tot een efficiënte uitvoering van het cultuurbeleid en een duidelijke profilering van Brabant (binnen en buiten Brabant).

Draagvlak voor nieuwe initiatieven kan met communicatie worden gecreëerd, zoals de gemeente Helmond doet met haar communicatiebeleid 'Lokaal', dat vooral bedoeld is om de burger snel kennis te laten maken met 2018Eindhoven|Brabant. De wens is om van 'boodschappen zenden' naar 'interactie' en 'cocreatie' te komen. Communicatie met andere partijen, zoals instellingen, bedrijven en burgers, stimuleert het vraaggericht creëren van aanbod (wat wil de burger, de consument?). Door bijvoorbeeld een digitaal podium (voor dialoog, discussie en verhaal over cultuur in Brabant) te bieden aan de Brabantse burger, kunnen signalen over cultuur worden opgepikt en/of aangezwengeld. Kleine initiatieven kunnen zo sneller aan vernieuwing aan het cultuuraanbod bijdragen, de overheid kan proactief handelen doordat zij volgt wat er zich in de samenleving voordoet.

D. Vijf stedelijke cultuurregio's: Breda, Tilburg, 's-Hertogenbosch, Eindhoven, Helmond

Veel burgers wonen, werken, recreëren, leren al op een regionale schaal. Het aanbod en beheer van voorzieningen sluit daar vaak niet optimaal op aan, omdat de meeste overheden en instellingen niet regionaal ingericht zijn.

De centrumsteden (B5) hebben vanouds meer cultuurvoorzieningen dan de omliggende gemeenten en beschikken over meer kennis en communicatiemiddelen. Dat zal in de nabije toekomst niet veranderen, de verwachting is dat cultuur alleen maar geconcentreerd wordt in de stedelijke gebieden. Voorzieningen in de omgeving komen onder druk te staan en nemen af. De omliggende gemeenten werken soms samen met de centrumstad of maken gebruik van de provinciale steunfunctie-instellingen, maar de samenwerking is niet structureel en de burgers worden daardoor minder effectief bediend.

De C5 zijn in alle stedelijke regio's actief, maar vooral in de randgemeenten of landelijke gemeenten. Samenwerking in de cultuursector tussen de centrumstad, overige gemeenten en de C5 kan op korte en middellange termijn leiden tot verbetering van het cultureel systeem. Immers, de regionaal actieve burgers kunnen daardoor beter worden bediend. Door samenwerking binnen het eigen lokale veld dat door de steunfunctie-instellingen wordt bediend, kan de kwaliteit van hun aanbod verbeteren. Cubiss werkt via de Brabantse Netwerkbibliotheek samen met bibliotheken in zowel de vijf grote steden als de kleinere steden en kernen. Het is een mooi voorbeeld van samenwerking op basis van aanvullende kwaliteiten op alle niveaus tegelijk: lokaal, regionaal, provinciaal en nationaal. BKKC, Kunstbalie, Erfgoed Brabant en het Vrijtijdshuis kunnen samen met de B5 producten en activiteiten ontwikkelen op het gebied van respectievelijk kunst, scholen, erfgoed en toerisme en recreatie. Per regio zullen de kansen verschillen. Breda fungeert op dit moment al als centrumstad voor de regio West-Brabant. Een goed voorbeeld van regionale samenwerking zien we in de ambities voor vrije tijd in Midden-Brabant (de regio rond Tilburg-Waalwijk: zie Midpoint, Leisure boulevard en Dreamport Brabant 2025). De cultuurambtenaar van Eindhoven wil graag meer afstemming met collega's en instellingen in omliggende gemeenten.

E. Sectoroverstijgende samenwerking

Er is een grote wens om cultuur meer te verbinden met andere sectoren, zodat er een kruisbestuiving plaatsvindt, die beide sectoren kan vernieuwen en verstevigen. Bijvoorbeeld cultuur en natuur. Natuurorganisaties tellen vanouds veel leden onder 'stedelingen'. Ook de landbouwsector zoekt contact met de consument, die vervreemdt van de voedselproductie. Cultuur kan voor dergelijke actuele verbindingsvragen iets betekenen. Concrete initiatieven tonen dat: bijvoorbeeld 'artists-in-residence' in Het Groene Woud, food-design, Landkunst. Erfgoed en vrijetijdseconomie werken samen in de Zuiderwaterlinie, verbonden met de nationale trots van de Hollandse Waterlinie. Zonder nieuw beleid te maken, maar met gebruik van private én publieke kanalen, is winst te boeken als de cultuursector met de sectoren natuur, landschap, landbouw en waterbeheer samenwerkt. De provincie kan voor de kansen die het mozaïek van stad en platteland biedt veel betekenen, enerzijds door haar lange traditie in het landelijk gebied, anderzijds door een sectoroverstijgende aanpak op strategisch niveau.

Zo valt ook te denken aan samenwerking tussen cultuur en het sociale domein, zoals in de zorg, het onderwijs en de leefbaarheid (social design).

Ter illustratie noemen we Braak! in Breda; deze stichting wil voorkomen dat braakliggende terreinen in Breda veranderen in 'blindspots', door ze toegankelijker te maken, bij voorkeur met verrassende of inspirerende initiatieven. Zoals de muur van het oude CSM fabrieksterrein (110 meter lang), waarop een moderne interpretatie van "de overgave van Breda" (het klassieke schilderij uit 1634 van de Spaanse schilder Velázquez) in graffiti is gemaakt door vijf spaanse en vijf nederlandse straatartiesten. Dat biedt niet alleen een mooier landschap, maar draagt ook bij aan het veiligheidsgevoel van langslopende burgers en gaat verloedering van de buurt tegen. De relatie met economie is al genoemd onder thema A (internationaal profiel). Dat provinciale instellingen hier al wel een rol spelen, blijkt uit de Mooi werk- vouchers van het Vrijtijdshuis, die ondernemers op het platteland de gelegenheid bood om designers in te huren.

5 Stimuleringsprogramma

Samenwerking op cultuurgebied: een rijdende trein

De samenwerking binnen de Brabantstad en binnen de C5 is op diverse terreinen reeds in gang gezet en is nog altijd groeiende. Het verschijnen van het eerste nummer van MEST in mei 2013 is vanuit de C5 een blijk van goede wil om samen te werken. De samenwerking tussen de B5 en provincie in Brabantstad en 2018Eindhoven|Brabant heeft eveneens geleid tot concrete resultaten.

Van samenwerking tussen de beide bloedgroepen B5 en C5 is op dit moment echter weinig sprake. Hun werkgebied lijkt geografisch vooral complementair. Gevraagd naar het functioneren van de cultuurregio als een systeem waarin consumenten en producenten van cultuur zich steeds meer bovenlokaal bewegen, bleek tijdens de gesprekken met B5 en C5 dat regionale samenwerking tussen beide 'bloedgroepen' winst zou kunnen opleveren. Dat vraagt om zorgvuldige verkenning en kan per thema of regio verschillende accenten krijgen. Een voorbeeld is cultuureducatie.

Kunstbalie ontwikkelde de Cultuurloper, een (online) instrument dat scholen ondersteunt bij het versterken van het cultuurprogramma. Dit aanbod is mogelijk door samenwerking tussen deze provinciale instelling, het nationale Fonds Cultuurparticipatie en tal van deelnemende gemeenten. Via regiobijeenkomsten worden partners verbonden. Een gelijksoortig aanbod hebben de cultuureducatie-instellingen van de B5 samen ontwikkeld, met middelen van hetzelfde rijksfonds. B5 en Kunstbalie weten dit van elkaar. De trein rijdt al en in dezelfde richting, maar een gezamenlijke aanpak kan tot voordelen leiden voor de burgers. Het 'Brabantkoor', de top van amateurs in onze provincie in koormuziek is een voorbeeld van een cultuurproduct dat een Brabantbrede programmering verdient.

Programmatische aanpak

De thema's Kennis, Communicatie, Stedelijke cultuurregio's en Sectoroverstijgende samenwerking verdienen een programmatische aanpak in de cultuuragenda. Dit biedt de provincie de mogelijkheid om kansrijke thema's samen met partners te ontwikkelen en bij de uitvoering de eigen middelen selectief in te zetten (afhankelijk van gedeelde urgentie', een passende rol- en taakverdeling en financiële haalbaarheid. Het vraagt een grote betrokkenheid van de statenleden, want er kunnen tussentijds strategische besluiten over samenwerking en investeringen worden voorgelegd

Deze aanpak lijkt op hoe de provincie samen met BKKC de Impulsgelden 2013 wil inzetten. In korte tijd en in samenspraak met derden kan een samenhangend, breed programma worden ontworpen. Uiteindelijk kan zo'n benadering zelfs leiden tot een gemeenschappelijk investeringsfonds of desgewenst enkele investeringsfondsen, bijvoorbeeld per thema en/of regio georganiseerd. Dat lijkt voorlopig echter toekomstmuziek. Het vraagt om een evenwichtig verdelingsmechanisme. Om elkaar wat te gunnen, is vertrouwen in een voortschrijdende samenwerking nodig en dat kost tijd.

De programmatische aanpak is een beproefde methode als sprake is van een geleidelijke cultuurverandering, in dit geval in letterlijke en figuurlijke zin van het woord. De Metavisie 2014 van Eindhoven is een goed voorbeeld. Het legt eerst de voorwaarden voor gemeentelijke financiering vast, waarna in de jaren daaropvolgend stap voor stap en samen met de betreffende lokale instellingen thema's worden uitgewerkt, denk aan financieringsmodellen en cultureel vastgoed.. Het samen uitdiepen van thema's kan bijvoorbeeld in de vorm van een 'proeftuin'.

Een programmatische aanpak van de Cultuuragenda verdraagt zich goed met de groeiende samenwerking in 2018Eindhoven|Brabant. Vanwege de nominatie is de strategische focus in 2018Eindhoven|Brabant vooral gericht op Eindhoven, high-tech, toekomst en spoorzones. Een brede, programmatische opzet van de Cultuuragenda kan 2018Eindhoven|Brabant ondersteunen en tegelijkertijd van blijvende betekenis zijn voor de samenwerking op het gebied van cultuur in Brabant.

Trekkers van transitie: B5, C5 en provincie

Heden ten dage zijn de B5-steden belangrijke entiteiten in de cultuursector en afgemeten aan hun budget de belangrijkste trekkers in de regio's. De grote steden onderhouden bestendige contacten met diverse culturele instellingen in hun gemeente. Dat lokale krachtenveld leidt vaak al tot complexe en dynamische verhoudingen. Dat geldt temeer als bovenlokale ontwikkelingen aan de orde zijn. In toenemende mate zal dat het geval zijn. De provincie kan hier een rol vervullen.

De C5 zijn in belangrijke mate afhankelijk van provinciale subsidie en werken eerder incidenteel dan structureel samen met de B5-steden, hoewel ze door hun actieve rol in de regio deel uitmaken van het regionaal cultuursysteem. De C5 kunnen door hun specialisaties een meerwaarde in expertise en netwerk bieden voor de vijf centrum-steden in de genoemde cultuurregio's.

Rol van de provincie

Met een programmatische sturing kan de provincie flexibel en met de juiste timing inspelen op de veranderingen die zich in de samenleving voordoen en de haalbaarheid vergroten van de activiteiten die in de programma's door samenwerking met anderen tot stand komen. De meerwaarde is dat de inzet van de provinciale middelen bij derden investeringen losmaakt en/of dat de inzet van provinciale middelen als cofinanciering de initiatieven van derden haalbaar maken. Het kan ook zijn dat voor een snel resultaat of specifieke uitkomst juist geen cofinanciering van derden gewenst of noodzakelijk is.

Deze programmatische aanpak is niet nieuw binnen de provinciale organisatie, het is eerder toegepast in andere beleidssectoren. Binnen de cultuursector is een programmatische aanpak wel nieuw. Deze aanpak biedt de mogelijkheid van tussentijdse sturing die bestuurlijke ruimte biedt aan de provincie (staten, GS, ambtelijk), maar het is ook een nieuwe vorm van bestuurlijke samenwerking. Ook andere partijen kunnen immers bijsturen. Zo'n gemengde financiering sluit aan bij de netwerkorganisatie die in de beeldvormende notitie wordt bepleit.

De provincie ziet voor zichzelf een rol als alliantiemanager en wil investeren in plaats van subsidiëren. Stuurde de provincie vanouds door te interveniëren met

financiën en doet ze dat voortaan via netwerken, dan betekent dit dat sturing op de maatschappelijke effecten niet alleen vanuit de kern van de provincie gebeurt, maar ook in relatie met andere partijen. Dat heeft tot gevolg dat de output minder in één hand gehouden kan worden en dat verantwoordelijkheden meer divers en variabel worden.

De provincie staat op enige afstand van de praktijk en van het rijksbeleid. In relatie met de B5 kan de provincie de partij zijn die de dynamiek aanjaagt door er boven te hangen en waar nodig de kar trekt. Binnen de samenwerking is dat niet gelijk aan 'het laatste woord' hebben, maar eerder het bindmiddel te zijn. Die procesrol staat los van de inhoud, waar de provincie op eigen gezag accenten kan leggen, zoals zij nu aan erfgoed veel gewicht toekent.

De provincie dient in deze wel haar primaire doelen duidelijk te formuleren (wat wil zij bereiken, waar zijn we verantwoordelijk voor?) en hoe ze dat gaat doen (welke allianties gaan wij daartoe aan, welke sturing is nodig?). Dat wil niet zeggen dat output daarmee beter in de hand kan worden gehouden, maar wel dat er verantwoordbare activiteiten plaatsvinden en dat concrete doelstellingen kunnen worden nagestreefd.

Verantwoordelijke overheid

Daar waar de provincie wettelijke bevoegdheden en verantwoordelijkheden heeft (zoals op het gebied van erfgoed) is samenwerking in het algemeen heel goed mogelijk. Bij de uitvoering van beleid is dit ook reeds praktijk, zoals met andere overheden en diverse instellingen. Maar de handhavende rol van de provincie biedt vanwege de wettelijke kaders natuurlijk minder vrije bestuurlijke ruimte. De druk van bezuinigingen op de uitvoering van deze taken is voelbaar. De formele status biedt de provincie ook kansen om te interveniëren in projecten en processen die het leven en vestigingsklimaat aangaan. Een vergelijking met de rol van de provincie, of beter de overheid bij de ruimtelijke ordening is hier op zijn plaats, want met een formele positie kan indien nodig meer worden afgedwongen. De overheid heeft ook een verantwoordelijkheid voor kwaliteiten die er zijn en voor de rechten van burgers, zoals verankerd in wetten. Hoezeer in dit advies gezocht wordt naar nieuwe kansen voor samenwerking, is het zeker niet de bedoeling dat alles anders moet. De 'vaste punten' van gewaardeerde kwaliteiten vormen een structuur, waarbinnen ruimte voor vernieuwing is.

Rolverdeling

De rolverdeling binnen de samenwerking verdient aandacht. Deze zal per thema verschillen. Op het geheel dient een redelijke balans van daadkracht, draaglast en draagvlak verzekerd te zijn. Hieronder schetsen we een voorbeeld van een rolverdeling bij de thema's. Deze rolverdeling kan zo vormgegeven worden, maar dient de provincie ons inziens met de B5 en C5 verder uit te werken.

- a Internationaal profiel: een Brabantprofiel met internationale uitstraling met specialisatie per stad vraagt om nauwere samenwerking tussen B5, bedrijfsleven, provincie en C5. Brabantstad c.q. 2018Eindhoven|Brabant is de kartrekker.
- b Kennis: kennis over cultuur bij elkaar brengen, gezamenlijk kennisvragen beantwoorden. Provincie kan optreden als kartrekker.

- c Communicatie: De digitale mogelijkheden van communicatie bieden nieuwe kansen voor profilering, het ophalen van signalen uit de samenleving. Alle genoemde betrokkenen zijn hiervoor in beeld. Kartrekker in de cultuursector is provincie.
- d Vijf stedelijke cultuurregio's: Een cultuurregio met de juiste combinatie van productie en consumptie van cultuur vraagt om samenwerking tussen centrumstad, randgemeenten, provincie en C5. De centrumstad is de aangewezen kartrekker.
- e Sectoroverstijgende samenwerking: Brabant onderscheidt zich door een mix van stad en platteland en een traditie van zorg en leefbaarheid. Dit vraagt om sectoroverstijgende samenwerking en bovenlokale benadering. De provincie kan hier de rol van kartrekker op zich nemen.

Bij dit alles is het goed te benadrukken dat de samenwerking niet alleen institutioneel hoeft te zijn en zich niet tot Brabant hoeft te beperken. In dit verband is van belang te vermelden dat de C5 en B5 aangeven open te staan voor andere samenwerkingsvormen, bijvoorbeeld provinciegrensoverschrijdend, met andere sectoren en met nieuwe partners.

Haalbaarheid

De keuze voor samenwerking vraagt om een afweging van de haalbaarheid en het effect van de provinciale inspanning. Voor een integrale afweging zijn de navolgende aspecten van belang:

Culturele kwaliteiten

- Beschikbaarheid van culturele kwaliteiten en voorzieningen (bestaand).
- Innovatiekracht en intrinsieke waarde van cultuur (vernieuwing).
- Verbindingsfunctie in de samenleving (sectoroverstijgend).

Bestuurlijke aspecten

- Beleidsinnovatie (nieuwe vormen van samenwerking, nieuwe beleidskeuzen).
- Geld (investeringsomvang, cofinanciering).
- Timing en fasering (korte, middellange en lange termijn).
- Flexibiliteit (bestuurlijke ruimte, mogelijkheden programmasturing).
- Draagvlak bij de burger.

6 Hoe nu verder?

In de korte tijd die beschikbaar was is dit advies vormgegeven door gesprekken te voeren en beleidskaders te verkennen. Uitgangspunten voor vernieuwing en kansrijke thema's worden in dit advies benoemd. Draagvlak voor dit advies is verkend bij de B5, C5 en de provincie. We kunnen met enige voorzichtigheid constateren dat de neuzen in dezelfde richting wijzen. Samenwerking is een groot goed, zowel binnen C5 en B5 als tussen deze actoren. Waar de een al in beweging is, is de ander samenwerking aan het verkennen. Samenwerking en vernieuwing is niet het doel, maar het middel. Resultaat telt. De geproefde sfeer bij de partners, bestaande beleidskaders en de wens tot samenwerking bieden een wenkend perspectief. De Cultuuragenda kan ons inziens een goed vliegwiel vormen voor (met name) een regionale benadering van cultuur. Daarbij biedt het een fundament voor de verdere ontwikkeling van toekomstgerichte cultuur in Brabant.

In dit hoofdstuk gaan we in op de weg die te bewandelen is, en de mogelijkheden om dit gestalte te geven. Hoe nu verder?

1. De B5, C5 en provincie; de intentieverklaring

Het klimaat is nu zo dat intenties voor samenwerking door trekkers kunnen worden onderschreven. Dit laat zien dat de wil om samen te werken aanwezig is. Een intentieverklaring kan vormgegeven worden als een manifest, een gedeeld gevoel van richting, dat zowel onder de Cultuuragenda als onder 2018Eindhoven|Brabant past. Thema's waarop gekoerst kan worden zijn bijvoorbeeld, innovatie en vernieuwing, vernieuwde financiering, cocreatie en samenwerking, cultuur als middel en de noodzaak van een sterke culturele basisinfrastructuur.

De thema's uit dit advies (internationaal profiel, communicatie, kennis, vijf stedelijke cultuurregio's en sectoroverstijgende samenwerking) lijken op draagvlak te kunnen rekenen bij de provincie, B5 en C5.

Het is goed om deze wil tot samenwerking op korte termijn aandacht te geven. Dat zou bijvoorbeeld kunnen in de loop van mei-juni in een vorm, die in ieder geval omringd is met positieve energie en genoeg ruchtbaarheid. Dat toont borging en betrokkenheid. Daarna kunnen de thema's verder geconcretiseerd worden en kunnen verdere werkafspraken gemaakt worden.

2. Vereniging Brabantse Gemeenten

Thema's als cultuur en een regionale benadering gaan ook een middelgrote dan wel kleine gemeente aan. De burger woont en recreëert in het mozaïek van stad en platteland, neemt zijn cultuur af binnen grote steden, maar ook in kleinere gemeenten. Beleid van centrumsteden raakt de regio en andersom. Voor het welslagen van thema's D en E (vijf stedelijke cultuurregio's en sectoroverstijgende samenwerking) is het onmisbaar dat de richting van cultuurbeleid erkend en herkend wordt door de Brabantse gemeenten. Een platform voor de Brabantse Gemeenten is de VBG (Vereniging Brabantse Gemeenten).

De VBG fungeert als klankbord van en voor Brabantse gemeenten en neemt als zodanig standpunten in uit naam van de gemeenten, mits deze daartoe besluiten. De provincie kan de Cultuuragenda op de agenda plaatsen van het halfjaarlijks overleg dat de commissaris met de voorzitter van de VBG voert. Binnen de VBG zal dan na intern beraad een afweging plaatsvinden of en hoe de VBG dit onderwerp zal behandelen. De VBG hecht sterk aan deze procedure van agendavorming. In praktijk betekent dit dat het volgende halfjaarlijkse overleg tussen de provincie en de VBG in najaar 2013 de eerstvolgende, reguliere mogelijkheid is om het onderwerp en de agendavorming met de VBG te bespreken.

Criterium voor de VBG is ondermeer dat in principe alle Brabantse gemeenten betrokken zijn bij een thema. In het geval van de Cultuuragenda en de regionale insteek sluit dit aan. De VBG heeft zich tot nu toe slechts incidenteel met het thema cultuur bezig gehouden. Een blik in het archief van de ondersteunende VBG-secretaris (het PON) leert dat de VBG de voorlichting over Brabant-brede aanpak van TOP-scholen, betrekking hebbende op de doorlopende leerlijn, ondersteund heeft. Kunstbalie was hierbij betrokken en gemeenten konden deelnemen als ze de provinciale bijdragen zouden verdubbelen.

3. De Brabantse burger

Een cultuuragenda kan ook verder vormgegeven worden voor en door burgers, zij zijn tenslotte de mensen die je wilt bereiken. Uit eerder onderzoek via het Brabant-panel¹ weten we dat veel Brabanders kunst en cultuur belangrijk vinden voor zichzelf (70%). Veel Brabanders vinden kunst en cultuur daarnaast belangrijk voor de Nederlandse samenleving (81%). Bijna alle Brabanders vinden kunst en cultuur belangrijk voor de algemene ontwikkeling van kinderen (88%). Bij circa de helft van de Brabanders vormt cultuurdeelname, zoals het bezoeken van tentoonstellingen, concerten en monumenten, een belangrijk onderdeel van het leven. Dat biedt kansen voor een goed cultureel klimaat.

Veel leden van het Brabantpanel zijn bereid om in de toekomst verder mee te denken over cultureel Brabant. De meesten door deel te nemen aan een verdiepende vragenlijst, maar een groep van circa 50 Brabanders heeft aangegeven deel te willen nemen aan verdiepende gesprekken over cultuur in Brabant. Hiermee zijn de deuren naar burgerparticipatie in de Cultuuragenda open gezet. Zo kan informatie niet alleen worden gebracht, maar juist ook worden gehaald. Wat spreekt de burger aan? Wat is de beleving van de burger? Wat wil de burger zelf? Door daadwerkelijk in gesprek te gaan met de burger zelf, komt de Cultuuragenda dichterbij de burgers.

Dit kan bijvoorbeeld door enerzijds groepsgesprekken te organiseren. Anderzijds kan dit door de inbreng van nieuwe media.

¹ Het Brabantpanel is een internetpanel bestaande uit 2.000 Brabanders van 16 jaar en ouder die enkele keren per jaar uitgenodigd worden om mee te doen aan een onderzoek over een sociaal-maatschappelijk thema. Het Brabantpanel wordt beheerd door het PON en is mogelijk gemaakt met middelen van de Provincie Noord-Brabant.

Zo kan er bijvoorbeeld een digitale community ontwikkeld worden, een online platform waar mensen met een gemeenschappelijke interesse (in dit geval cultuur in Brabant) bijeenkomen om met elkaar te 'praten' en ervaringen te delen. Deze community is niet bedoeld als representatief beeld van mening van de samenleving te krijgen (daarvoor bestaan andere methodes, zoals bijvoorbeeld het Brabant-panel), maar dient vooral als een platform om voeling te krijgen met een actieve groep afnemers van cultuur. Zo kunnen signalen over cultuur worden opgepikt en aangezwengeld (reactief beleid, volgend op de samenleving), kunnen burgers betrokken worden bij cultuur in Brabant (communicatie) en verdiepende vragen worden gesteld (kennis). Hiertoe kan een voorstel worden ingediend.

4. Programma's

In het najaar van 2013 kunnen de programma's, waarvan in hoofdstuk 6 een ruw beeld geschetst is, met de andere trekkers worden uitgewerkt. Dat kan net als met de Impulsgelden 2013 door samenwerking, voortvarend en resultaatgericht worden gewerkt aan de in Brabant gewenste toekomstbestendige cultuur.

Bijlagen

Bijlage A Beleid B5 en provincie

Deze bijlage geeft een analyse van de bestaande beleidskaders van en gevoerde gesprekken met B5 en de provincie.

- Gezamenlijk beleid: 2018Eindhoven|Brabant

Het Bidboek en 'context 2018' leveren een aanzet voor de profilering en specialisatie binnen BrabantStad, die ook voor de Cultuuragenda een aanknopingspunt biedt:

- Eindhoven: Slimste regio, innovatie en design, licht, nieuwe media, pioniers, high tech (oplossing voor diverse vraagstukken).
- 's-Hertogenbosch: historische binnenstad, evenementenstad, voedsel, Jeroen Bosch.
- Breda: historische binnenstad, beeldcultuur, Supply Chain Management (Logistiek).
- Tilburg: sociale innovatie, dans/podiumkunst, topmusea, stad van daadkracht.
- Helmond: industrieel erfgoed, Foodcapital, industriële innovatie, auto-motive (mobiliteit).
- Provincie: Brabant als Europese top kennis en innovatieregio, versterking BrabantStad, Brabant als stad en platteland/techniek en traditie, groen als contrast met de steden (mozaïekmetropool).

Het Bidboek schetst een globaal beeld dat naar aanleiding van vragen van de jury momenteel wordt uitgewerkt (onder andere proeftuinen). Culturele hoofdstad wordt in het Bidboek gezien als een vliegwiel om de transitie van de cultuursector sneller te laten plaatsvinden.

- Breda

Factor C – De culturele toekomst van Breda 2008 – 2020 geldt als kompas voor het cultuurbeleid van Breda. Erfgoed en beeldcultuur zijn de speerpunten. Binnen het kader van 2018Eindhoven|Brabant zijn daar Via Breda (de spoorzone) en participatie als invalshoek aan toegevoegd. Groot project binnen de spoorzone is de Cultural Souk van Piet Hein Eek. Daarnaast wordt er nu al geïnvesteerd in een stadsstrand, een skatehal en nog meer kleinere initiatieven. Het idee is dat deze plek een plek is voor experiment en innovatie.

De Cultuuragenda kan een goed instrument zijn. Samenwerken is belangrijk, niet als doel op zich, maar voor versterking van de innovatie en als draagvlak onder financiering. 2018 Eindhoven|Brabant biedt een goede kans om vernieuwing in samenwerking tussen overheden en met private partijen meer aandacht te geven. Voor Breda is vooral belangrijk dat telkens het verhaal van de stad wordt verteld, wat er dan ook in de vitrine ligt. Beeldcultuur en erfgoed zijn hoofdzaak. De positie van de stad Breda is voortdurend in beweging, ook in relatie tot de omliggende gemeenten.

Algemene aandachtspunten: Participatie, Via Breda, educatie, beeldcultuur en erfgoed. Ontwikkeling en versterking beeldcultuur als sector (autonoom en toepassingsgericht), voorloper educatie, doorlopende leerlijn, internationale netwerken, ondernemersfondsen, stedelijke centrumfunctie regio West-Brabant, erfgoed als immaterieel erfgoed, innovatie.

- Helmond

In de in februari 2013 vastgestelde stadsvisie “Helmond werkt” wordt het grote belang dat Helmond toekent aan 2018Eindhoven|Brabant opnieuw bevestigd, het wordt gezien als een mogelijkheid om de culturele infrastructuur op een krachtigere en duurzamere manier te versterken: meer mensen uit binnen- en buitenland zullen naar Helmond komen, het imago van de stad en van de cultuursector worden gunstig beïnvloed. De hoge prioriteit die Helmond toekent aan 2018Eindhoven|Brabant blijkt uit de diverse zogenaamde opmaatprojecten voor 2013, waarbij kruisbestuiving tussen verschillende disciplines en instellingen centraal staat. Actueel is de vraag hoe de Cacaofabriek zich als ontmoetingsplek zal ontwikkelen als een ‘culturele hotspot’ voor beeldende kunst, muziek, film en evenementen en hoe de OLV Kerk als vervangende huisvesting voor het afgebrande theater Het Speelhuis zal functioneren.

De geldende cultuurnota kent als pijlers Identiteit, participatie en innovatie en langs deze lijnen zijn ook de ambities geformuleerd. De belangrijkste ambitie is het (gezien de bezuinigingen) veilig stellen van de culturele infrastructuur. De tweede ambitie is het verkrijgen van een scherpere focus voor het lokale culturele aanbod. Tenslotte vraagt een goed vestigings- en werkklimaat voor de creatieve sector aandacht, waarbij er kansen liggen voor verbinding met automotive, food en textiel (Vlisco).

De positie van Helmond wordt enerzijds bepaald door het feit dat de stad voor de productie van cultuur sterk van Eindhoven afhankelijk is, anderzijds het herkomstgebied van de consumenten die naar Helmond komen voor cultuur ook de Peelregio bestrijkt. De samenwerking met omliggende gemeenten is logisch vanuit oogpunt van cultuurconsumptie betreft, maar de financiële bijdrage is vaak een lastig punt. In dat krachtenveld zijn nieuwe verdienmodellen voor de regionale schaal gewenst.

Algemene aandachtspunten: Textiel, auto-motive, erfgoed en kanaalzones (complexen). Ontwikkelen kanaalzones met Vlisco, ontwikkelen culturele hotspot met Cacaofabriek, versterken creatieve industrie, innovatie aan cultuur en maatschappij binden, centrumfunctie voor regio, broer van Eindhoven, cultuur als drijfveer van ontwikkelingen in de stad. Cultuur communicatie via communicatiebeleid ‘Lokaal’, anders financieren, innovatie en flexibel beleid.

- Tilburg

Vanwege de economische crisis is cultuur nu ondersteunend en niet langer trekker van gebiedsontwikkeling in de Spoorzone (met als ambitie onder meer ontwikkeling Bibliotheek van de Toekomst) en de Puihaven. Tegen de achtergrond van het coalitieakkoord 2010 – 2014 en met het oog op participatie, productie en presentatie zijn er voor cultuur drie hoofddoelen geformuleerd: Tilburg wil een Top-10 positie voor cultuuraanbod in Nederland, het duurzaam op niveau houden van het productieklimaat en het vergroten van cultuurparticipatie van jong en oud.

Met de 'stad als podium' en 'de cultuurkracht van morgen' als hoofdlijnen wil Tilburg zich profileren als een toonaangevend cultureel knooppunt in Zuid-Nederland, een open laboratorium waar 'the next generation' zijn cultuur ontwikkelt en toont. In het bijzonder wordt daarbij de bewezen slagkracht van de podiumkunsten en de Tilburgse musea ingezet. Tenslotte wil Tilburg zijn positie in de creatieve industrie doordenken en herijken en een gemeentebreed 'businessplan' ontwikkelen. Verdere profilering van het textielcluster biedt in dit verband kansen.

De Cultuuragenda biedt een kans om de groeiende samenwerking en de uit 2018 Eindhoven|Brabant voortvloeiende profilering van de steden een blijvend en formeel kader te geven. Dat stelt wel eisen aan de inhoudelijke uitwerking van de Cultuuragenda. De WAT-vraag is daarin nu nog onvoldoende beantwoord. Er moeten daartoe samen keuzen worden gemaakt, want een brede basis en hoge top gaan bij een beperkt budget nu eenmaal niet altijd samen.

Algemene aandachtspunten: Podiumkunsten en topmusea. Bouwen vanuit het onderwijs, vanuit dienstenstructuur, burger centraal. Heroriëntatie op dans, erfgoed (Verhaal van Tilburg) en musea en collecties (Textielmuseum, de Pont en Natuurmuseum), Social innovation, Social Circus, stad als podium, cultuur in wijken, ontwikkeling civil society, verbinding andere sectoren. Spoorzone, Leisure Boulevard, Midpoint Brabant, Hart van Brabant en Leisure Boulevard. Doorlopende leerlijnen, talentontwikkeling.

- Eindhoven

Grensverleggend, doelbewust, inventief en inhoudelijk gedreven zijn de termen waarmee Eindhoven zich komende jaren als stad afficheert. Muziek, beeldende kunst, design en urban art zijn al enkele jaren speerpunt in het culturele veld van Eindhoven, vertegenwoordigd door vier internationaal en op hoog niveau opererende culturele instellingen: het Van Abbemuseum, Muziekgebouw Eindhoven, MU en Area 51 Skatepark. Belangrijk is de ontwikkeling van STRP S als broedplaats en laboratorium en de rol en positie van cultuur daarbinnen. Dat blijkt onder meer uit de volgende ontwikkelingen: recente verhuizing van Area 51 naar STRP S, onderzoek om MU te laten verhuizen naar Natlab op STRP S, verhuizing van Plaza Futura naar Natlab (film- en theaterhuis, 5 vaste filmzalen en 3 deels beschikbare zalen) en het onderzoek naar het handhaven van een dependance in het huidige gebouw Leenderweg, vestiging van een dependance van de landelijke instelling Beeld en Geluid Hilversum en de vestiging van het Nederlands Instituut voor de Animatiefilm.

Eindhoven wil graag meer afstemming met cultuurcollega's van omliggende gemeenten en met de steunfunctieinstellingen, die hun eigen expertise hebben. Zo ziet Eindhoven ook een rol voor de provincie om de dynamiek op Brabants niveau aan te jagen, er boven te hangen en de kar waar nodig te trekken. In een netwerkorganisatie is de verbindingsrol belangrijk, maar dat is niet gelijk aan 'het laatste woord hebben'. Laat daarom voldoende ruimte open om de uitwerking samen te doen: nieuwe verdienmodellen, hoe kennis in een netwerkvorm te organiseren, elkaar helpen bij de transitie van de cultuursector. Dat de provincie ook eigen keuzen maakt, zoals voor erfgoed is prima.

Algemene aandachtspunten: 2018, 'levenslang leren' (educatie), participatie (kennis en toegankelijkheid) en complexen en leegstand (instrument tegen verloedering, vitaliseren vanuit cultuur&economie, bijdragen aan oplossingen). Samenhangend 'ecosysteem' voor cultuur. Centraal staan innovatie, educatie en onderwijs, en participatie (kennis en toegankelijkheid). Cultuur in wijken (Buurcultuurfonds), verantwoordelijkheid/rol overheid. High culture versus low-culture. Subsidie versus commercie. Regie versus markt. Brainport doorontwikkelen, bedrijven binden aan cultuur, versterken Eindhovens cultureel profiel, innovatie, technologie, nieuwe media.

- 's-Hertogenbosch

De gekozen beleidsprioriteiten in de "Cultuurnota op weg naar 2016" uit 2009 zijn: Maken (productie), Meemaken (presentatie), Meedoen (participatie) en Cultureel ondernemerschap. Talentontwikkeling en cultuurparticipatie zijn twee prioritaire thema's voor de komende periode, waarin de gemeente zijn cultuurbeleid herijkt. Als speerpunten waren al eerder gekozen: Theater (kleinschalige podiumkunsten en festivals) en beeldende kunst kijkend naar landelijke betekenis. Muziekcultuur, cultuurhistorie en amateurkunst kijkend naar het lokale belang. Herijking van het gemeentelijk cultuurbeleid: nieuwe theateraccommodatie aan de Parade, met de opening van het museumcluster eind mei krijgt de stad een complex met potentieel nationale/internationale uitstraling. De Jeroen Bosch 500 viering (nationaal evenement) in 2016 zal fungeren als opmaat voor Eindhoven/ Brabant 2018. Democratisering van cultuur: de gemeente onderzoekt hoe in het cultuurbeleid de kracht van de stad (het culturele veld, de manier waarop mensen bij kunst betrokken zijn) meer aandacht kan krijgen.

Vanuit het stedelijk perspectief is een bottom-up benadering van de transitie van cultuur gewenst. Cultuur is een deel van de dagelijkse samenleving, zoals een ecosysteem in de natuur werkt. Daarvoor heb je de cultuurmakers en de festivals nodig. De overheid moet voorwaardenscheppend zijn en het zou mooi zijn als steunfunctie-instellingen daar bij kunnen helpen. De positie van de stad in de regionale context verandert van nature ook. Per stad in de B5 verschilt dat. De stad heeft een toekomstbeeld 2025 nodig omdat de financiering terugloopt en tegelijkertijd de positie van de steden verandert. Per thema kan een stad de samenwerking met andere steden zoeken. Bereikbaarheid en communicatie zijn daarom belangrijke items in het cultuurbeleid geworden.

Algemene aandachtspunten: erfgoed, creatieve industrie(toerisme en vrijetijd), artistieke infrastructuur, toonaangevende top, wonen, zorg, cultuur, community arts, kunst. Regioprofiel met cultuur en Food. Cultuur in wijken. Voorkeur voor een horizontale benadering van cultuurbeleid, waarin men het samen doet (instellingen, burgers, overheid). Doorontwikkeling cultuur historisch profiel. 5 sterrenregio, Spoorzone, Museumkwartier, Vestingwerken. Versterking toeristisch-recreatieve functie binnenstad en creatieve industrie, bestuurlijk centrum.

- Provincie

De beeldvormende notitie is het meest recente beleidsdocument dat richtinggevend is voor de Cultuuragenda van Brabant. Uiteraard zijn ook de Agenda van Brabant, met belangrijke strategische accenten op het gebied van cultuur en het Bidboek voor 2018 onderleggers waarmee de provincie zich uitspreekt over cultuur.

De beeldvormende notitie beoogt een cultureel systeem dat functioneert als een open en dynamisch netwerk. Centraal staan thema's als kennis, ondernemen, verbinden en ontwikkelen. De traditionele provinciale subsidiëring van instellingen moet plaats gaan maken voor investering in programma's, die in toenemende mate middels samenwerking en cofinanciering worden uitgevoerd. De transitie van de cultuursector raakt ook het debat over 'nut en noodzaak' van de vijf steunfunctie-instellingen, maar dit debat zal in een later stadium gevoerd worden.

In de kaderstellende notitie werkt de provincie aan de door statenleden gevraagde concretisering van de beeldvormende notitie. Daartoe heeft GS een provinciaal projectteam ingericht. Nauwe afstemming met het traject van 2018 wordt door de provincie gezocht. Daartoe organiseerde de provincie onlangs een heidag voor de 2018-partners. Statenleden oriënteren zich intussen ook op de meningen in de cultuursector.

Algemene aandachtspunten: verbinden, ontwikkelen, kennis, ondernemerschap, innovatie, cultuurhistorische complexen, stad/platteland, leef- en vestigingsklimaat, burgerparticipatie, talentontwikkeling. Mozaïekmetropool doorontwikkelen, cultuurhistorische complexen, landschappen van Allure, Vitaliteit platteland, EU-profiel, Topsector, topcultuur, transformatie culturele sector, innovatie, Buurcultuurfonds.

Conclusies beleid 2018/B5/provincie

Vergelijken we de kansen voor de Cultuuragenda met de nominatie 2018 en de beschikbare informatie over gemeentelijk beleid voor de afzonderlijke steden in de B5 en de provincie dan valt het volgende op:

- In de presentatie '2018' ligt de nadruk op toekomst, innovatie en high tech. In het beleid van afzonderlijke gemeenten en de provincie is het raakvlak met het in hoofdstuk 4 geschetste toekomstbeeld veel breder. In het beleid van alle vijf steden en de provincie is de maatschappelijke oriëntatie van cultuur aanwezig.
- De B5-steden signaleren een veranderende positie van de centrumsteden in de vijf cultuurregio's als gevolg van diverse ontwikkelingen in de samenleving (zoals de regionaal actieve burgers), de financiële druk en de transitie in de cultuursector.
- Het profiel van 2018 biedt twee aanknopingspunten voor de Cultuuragenda: de specialisatie binnen BrabantStad (de accenten per stad) en de wens tot transitie van de cultuursector. Voor stadsregionale koersen is de samenwerking tussen centrumsteden en hun randgemeenten nodig;
- De cultuuragenda kan meerwaarde bieden met een brede en maatschappelijke verankering van cultuur en de rol van de cultuursector in de samenleving. Deze betekenis ondersteunt '2018' en blijft dat ook als deze nominatie niet wordt gehaald. Formele vaststelling bij alle hoofdrolspelers is daartoe een voorwaarde.
- Het beleid van de vijf steden en provincie voor cultuur biedt ruimte om te komen tot een gezamenlijke visie (die conform de ruimte laat voor de verschillen tussen de 5 steden en de relatie met de provincie als euroregionale entiteit en als institutie).

Bijlage B Analyse bestaande beleidskaders

Deze bijlage geeft een analyse van de bestaande beleidskaders van en gevoerde gesprekken met steuninstellingen en de provincie.

Beleid en actualiteit van steuninstellingen

De steunfunctie-instellingen, kortweg C5 hebben op 7 maart jl. hun bereidheid uitgesproken om ondanks onzekerheid over hun eigen toekomst -die komt meer concreet in beeld bij de discussie over nut & noodzaak- mee te werken aan de kaderstellende notitie voor de Cultuuragenda. De beleidsdocumenten tonen verschillen per deelsector naar inhoud en organisatiegraad, maar ook overeenkomsten in de opbouw en strategie. Die verschillen liggen voor de hand en de overeenkomsten dragen bij aan de mogelijkheden tot afstemming. De gesprekken laten zien dat de C5 unaniem zoekt naar een perspectief waarin samenwerking met B5 en provincie.

- **Erfgoed Brabant**

Erfgoed Brabant is van belang als expertisecentrum en als intermediair naar 26.000 Brabanders die zich veelal op vrijwillige basis inzetten voor erfgoed. In 2018 Eindhoven|Brabant zijn erfgoedprojecten nog weinig vertegenwoordigd. Het programma richt zich in grote lijnen op de toekomst, waar er ook een bijzondere band ligt met het verleden en de regionale geschiedenis. Innovatie start vanuit geschiedenis, creëert het klimaat. Erfgoed hoeft hierbij niet alleen ingezet te worden als instrumentele lijn, maar draagt ook bij aan de lijn van het verbeteren van het leefklimaat, de samenleving, het welzijn. Conceptontwikkeling erfgoedlijn wenselijk. Voor wat betreft de Cultuuragenda ziet Erfgoed Brabant kansen voor de inzet van Brabanders. Erfgoed breed insteken, op het podium brengen in samenwerking met podium- en beeldcultuur. Binnen de cultuuragenda zijn de aanknopingspunten ruim, naast de sociale en welzijnsdimensie van erfgoed is de ruimtelijke en landschappelijke dimensie van erfgoed ook een toevoeging. In het dagelijks beleid heeft Erfgoed Brabant met sommigen meer relatie dan met anderen, maar er is weinig tot geen integraal erfgoedbeleid. De basis en de inhoudelijke verdieping over erfgoed wordt door meerdere hoofdrolspelers naar zich toe getrokken.

Algemene aandachtspunten: Ontdekken (kennismaken met (de waarde) van erfgoed), Onderwijzen (bewust leren met en over het Brabants cultureel erfgoed) en Ontwikkelen (deskundigheidsbevordering en ondersteunen van veld). Werken aan instrumentele speerpunten (digitalisering en relatiemanagement). De inhoudelijke lijn die Erfgoed Brabant nastreeft is dat het altijd over mensen gaat (van stones naar stories), en daarbij streeft naar toevoeging van de sociale en welzijnsdimensie van erfgoed (naast de instrumentele waarde ook de intrinsieke waarde). Naar het veld ziet Erfgoed Brabant deskundigheidsbevordering in de volle breedte van erfgoed (ruimte, ecologie, samenleving, welzijn) als de toevoeging die ze levert.

- BKKC

BKKC is een onafhankelijk expertisecentrum dat zowel provincie als belangenorganisaties adviseert. 2018 Eindhoven|Brabant wordt gezien door BKKC als een strategie om de transitie van de culturele infrastructuur te versnellen. Betrokken vooral op cross-over van cultuur en ruimte, meer specifiek Landkunst. BKKC ziet de cultuuragenda als een kans voor het versnellen van de transitie van de cultuursector en de inbreng van nieuwe financieringsvormen (op naar het investeringsfonds). BKKC geeft aan dat gezamenlijk beleid of beleid in wederkerigheid tot elkaar wenselijk is, maar in praktijk nog moeizaam. De impuls gelden hebben al een B5-insteek. De CAB zou voor verdere ontwikkeling een motor kunnen zijn/bieden.

Algemene aandachtspunten: bevorderen van talentontwikkeling, stimuleren van ondernemerschap, verbeteren van de omgevingskwaliteit (ruimtelijk en sociaal) en versterken van de culturele markt. Programma's: ondernemerschap en talentontwikkeling, omgevingskwaliteit (gebiedsontwikkeling, landkunst, herbestemming, beheer en onderhoud), Culturele markt (makelaar, collectieve marketing) en financiering (impuls gelden, investeringsfonds). Ze ziet met name een toevoeging in het vertellen van het verhaal van cultuur, het laten zien van de waarde ervan en het stimuleren van ontwikkeling van de sector. Een grote rol speelt BKKC in de vernieuwing van de cultuursector door (in het bijzonder) de verdeling van de impuls gelden.

- Kunstbalie

Kunstbalie richt zich op cultuureducatie en kunstbeoefening door programmering, scholing en advisering. Haar doel is de culturele levensloop van de Brabander te ondersteunen. 2018 Eindhoven|Brabant wordt door Kunstbalie als een kans gezien om de concrete en tastbare verschijningsvorm van amateurkunst een plek te geven. Dat kan de bottom-up benadering een stimulans geven. Er worden ook kansen gezien voor tegelijkertijd lopend programma cultuureducatie, om een programma vorm te geven voor het onderwijs (binnenschools en buitenschools). Wens om 2018 meer in de breedte te laten schitteren. Kunstbalie ziet in de Cultuuragenda kansen voor de betrokkenheid van burgers (bottom-up benadering), de concrete en tastbare verschijningsvorm van amateurkunst en het stimuleren van de culturele levensloop. Daarnaast biedt de geografische breedte van de CAB een brede scope en een grote bijdrage aan de kwaliteit van leven (accent op cultureel en sociaal vestigingsklimaat). Kunstbalie heeft in de praktijk weinig van doen met de B5, de Centra voor de Kunsten van de B5 bewerken dit gebied. Zij werken als toevoeging, complementair aan B5. Kunstbalie zoekt wel meer samenwerking met de lokale instellingen.

Algemene aandachtspunten: expertisecentrum cultuureducatie en kunstbeoefening. Leveren van kennis van en over het veld, dragen bij aan het cultureel klimaat door te starten met kinderen (kunstbeoefening aan de basis leggen) en culturele en kunstzinnige ontwikkeling te stimuleren in een doorlopende leerlijn. Met andere woorden: kennismaken, leren en doen.

- Cubiss

Cubiss ondersteunt bibliotheken in Brabant, sinds kort ook in Limburg. Ze adviseert bij beleid- en organisatie-ontwikkeling, en doet dat onder andere op het gebied van kwaliteitszorg, HRM, communicatie en financiën.

Daarnaast biedt ze producten op het gebied van onder meer educatie, marketing en onderzoek (BMO) en HRM (e-boekpersoneel). De organisatie is onderdeel van een groot netwerk, waarin de rollen op meerdere lagen goed op elkaar zijn afgestemd: lokaal, gemeentelijk, provinciaal en nationaal. De Brabantse Netwerkbibliotheek is een jong samenwerkingsverband (opgericht 2010) van 22 bibliotheken en Cubiss. Het is tot stand gekomen na een zorgvuldig proces aftasten van elkaars toegevoegde waarde, elkaar iets gunnen, passende werkafspraken en gemotiveerd zijn door wat je samen voor ogen staat: vernieuwing en ondernemerschap. Omdat het een complex veld is met vele spelers, was een zorgvuldig proces noodzakelijk. Het netwerk is inmiddels een stevige basis voor samenwerking. Het staat voor 600.000 leden, al is de actieve rol van Cubiss zelf is gericht op ruim 20 klanten, voor sommige vragen zelfs maar op een klein deel daarvan. Sinds kort behoort Limburg ook tot het werkgebied.

Algemene aandachtspunten: moderne media (sms, facebook, enz.) belangrijk voor internationale positie, twee principes naast elkaar koesteren: goede dingen doen + op de goede manier de dingen doen, anticiperen op de wensen van burgers voor de toekomst (klantvraag!), meet het effect van wat je doet, samenwerking zoeken: hoe kan je interactie met klant organiseren (bijv. een community maken voor de stads-regionale samenwerking in programma D), ruimte voor experiment bieden, verschillen per provincie, maar binnen Brabant verdienen een plek te krijgen (regionale kleur of mentaliteitsverschillen: bijv. in West-Brabant tussen de mensen van het zand en van de klei).

- **Vrijetijdshuis**

Het Vrijetijdshuis (VTH) is een uitvoeringsorganisatie, die sinds kort onder 'Economie' bij de provincie valt. 'Uit in Brabant' biedt met een bereik van 200.000 mensen een belangrijk instrument, ook voor de slag naar internationalisering (programma A). VTH speelt een verbindende rol (Triple Helix), biedt organiserend vermogen, is voorstander van een experimentele aanpak en treedt terug zodra er 'eigenaren' van een project ontstaan. VTH heeft kennis van de behoeften van doelgroepen en beweegt zich in netwerken die de doegroepen effectief kunnen bereiken (Omroep Brabant, uitgevers). Vernieuwing van perceptie is dringend gewenst: nu is te veel focus op thuismarkt en gezinsmarkt. Meer diversiteit is gewenst. Dat zal leiden tot groter herkomstgebied, meer werkgelegenheid en meer omzet. Kijk bij een groot sportevenement naar andere interesse van de doelgroep, zoals cabaret en houdt dan rekening met de planning van de Boulevard, en dergelijke.

Algemene uitgangspunten: gericht dan nu de doelgroepen benaderen, ook achter de voordeur. Van Nederlandstalig naar meertalig. Meer samenwerken rond thema's: bijv. Brabantbreed (militair erfgoed, van Gogh) of stadsregionaal (en omliggende gemeenten en andere partijen haken daarbij aan). Veel kansen voor cross-overs met design: food & design, creatieve industrie, Flanders district. Leer van voorbeelden elders in Europa. Het moet niet nodig zijn om je thema's uit te leggen, de Europeanen moeten zich er in herkennen.

Conclusies

- 1 De steuninstellingen zien de cultuuragenda als fundament, dat aanvullend kan werken op het programma 2018. Daarbij zien zij cultuur in 2018Eindhoven| Brabant toch vooral top-down benaderd worden, en kan de cultuuragenda bottom-up uitgevoerd worden (kans). Ook biedt de CAB een meer infra-structurele benadering.
- 2 De steuninstellingen onderhouden op individuele en incidentele basis contacten met de B5, maar opereren toch vooral buiten deze vijf gemeenten, die zelf over de nodige know how en capaciteit beschikken. Daarnaast zijn er per stad ook lokale instellingen actief waar de steden mee samen werken. De samenwerking wordt wel meer gezocht met de regio. Zij uiten allen wel wensen tot samenwerking met B5.
- 3 De provinciale steuninstellingen zijn incidenteel betrokken bij activiteiten in 2018Eindhoven| Brabant, maar hadden geen structurele plaats in de voorbereiding daarvan. Zij zien wel de voordelen in van zo'n samenwerking en ook kansen voor de Cultuuragenda. Daar is dus duidelijk winst te behalen.

Bijlage C Gebruikte bronnen

Breda

- “Factor C- De culturele toekomst van Breda 2008 – 2020”, Gemeente Breda, oktober 2008.
- Bestuursvoorstel van B&W van Breda aan de Commissie Mens en Maatschappij over de Cultuurvisie 2008 – 2020, Gemeente Breda, maart 2008.
- “Concept- cultuurvisie 2008 – 2020”, Gemeente Breda, maart 2008.
- www.Breda.nl.
- Gesprek Clementine Simons, 15 april 2013.

Helmond

- “Cultuurnota – Identiteit, participatie en innovatie; Cultuurbeleid gemeente Helmond 2009 - 2010”, Gemeente Helmond, maart 2010.
- Beantwoording door B&W van vragen van gemeenteraadsleden over de Cultuurnota, Gemeente Helmond, 4 maart 2011.
- “Stadsvisie 2030 – Helmond werkt”, Gemeente Helmond, februari 2013.
- www.helmond.nl.
- Gesprek Simone Visser, 15 april 2013.

‘s-Hertogenbosch

- “Maken, meemaken en meedoen – Cultuurnota op weg naar 2016”, Gemeente ‘s-Hertogenbosch 2009.
- “State of the Arts”, toespraak van wethouder van cultuur Jeroen Weijers in Verkadefabriek 1 februari 2013.
- Marlet, G en van Woerkens, C , 2011 “Atlas 2011 voor gemeenten – de waarde van cultuur voor de stad”.
- www.'s-Hertogenbosch.nl.
- Gesprek Ad van Niekerk, 18 april 2013.

Tilburg

- Voorstel van B&W aan de raadscommissie Maatschappij over het Raadsvoorstel Cultuuragenda 2011 t/m 2016, Gemeente Tilburg, 21 juni 2011.
- “Tilburg – Cultureel Vergezicht”, Gemeente Tilburg, maart 2011.
- “Werkplan Cultuur 2011 – 2016”, Gemeente Tilburg, 2011.
- www.tilburg.nl.
- Gesprek Ulco Mes, 16 april 2013.

Eindhoven

- “Staat van de Stad 2020. Op weg naar de stadsvisie Eindhoven 2020”, Gemeente Eindhoven, oktober 2010.
- “Cultuur Totaal, Cultuur Totaal van theorie naar praktijk, Cultuur Totaal – Overwegingen van de Commissie Cultuur Totaal Eindhoven”, Gemeente Eindhoven 2010.

- “Commissienotitie - betreft startnotitie over Cultuur Totaal, het advies van de commissie Cultuur Totaal en het vervolg”, gemeente Eindhoven 2010.
- “Kunst-, cultuureducatie en amateurkunst in de Stad 2020”, Eindhoven 2011 (?).
- “Topcultuur maakt het verschil, voor de stad en de burgers”, Eindhoven mei 2011.
- “Top 25 Cross Media Steden in Nederland – Cross Media Monitor 2012”, Hilversum juni 2012.
- www.eindhoven.nl.
- Gesprek Lawra Korfker, 17 april 2013.

Provincie

- Commissienotitie Cultuuragenda van Brabant, december 2012.
- Cultuuragenda van Brabant. Beeldvormende notitie, december 2012.

2018Eindhoven|Brabant

- Bidboek 2018Eindhoven|Brabant.
- 2018 context, stuurgroep 2018Eindhoven|Brabant.
- Bijeenkomst 8 maart 2013: presentatie van het programma in het Klokgebouw in Eindhoven.

BKKC

- Werkplan 2013, Brabants Kenniscentrum Kunst en Cultuur, december 2012.
- Motor voor vernieuwing, addendum Werkplan 2013 BKKC inzake inzet impuls gelden.
- Gesprek Chris van Koppen, 15 maart 2013.
- Telefonisch overleg Chris van Koppen, 8 april 2013.

Cubiss

- Meerjarenbeleidsplan Cubiss t.b.v. de Brabantse Netwerkbibliotheek 2013-2015.
- Provinciaal werkplan Cubiss t.b.v. de Brabantse Netwerkbibliotheek 2013.
- Gesprek Henk Snier, 28 maart 2013.
- Telefonisch overleg Henk Snier, 8 april 2013.

Erfgoed Brabant

- Werkplan 2013, versie 1.0.
- Gesprek Patrick Timmermans, 15 maart 2013.
- Telefonisch overleg Patrick Timmermans, 9 april 2013.

Kunstbalie

- Andere tijden, nieuwe kansen. Kunstbalie toekomstvast maken, 6 oktober 2012.
- Werk- en transitieplan 2013, Kunstbalie.

- Kennismaken, leren, doen! Visie op investeren in cultuureducatie 2013-2016. Kunstbalie, DOKe.
- Advies ondernemingsraad Kunstbalie. Ondernemingsraad, 16 november 2012
- Gesprek Jan Stoffels, 15 maart 2013.
- Telefonisch overleg Jan Stoffels, 8 april 2013.

Vrijetijds huis Brabant

- Inspiratiedocument Vrijetijdseconomie Noord-Brabant, 24-2-2012. Vrijetijds huis Brabant 2012-2013.
- De meest innovatieve en gastvrije provincie van Nederland. Beleidskader & uitvoeringsagenda vrijetijdseconomie 2013-2020.
- Gesprek Guus van der Wolde, 28 maart 2013.
- Telefonisch overleg Guus van der Wolde, 9 april 2013.

Overleggen

- Wekelijks afstemmingsoverleg, team cultuuragenda, provincie Brabant.
- Heidag provincie-B5, 9 april 2013 Heeze.
- Overleg Frank Meulendijks, senior communicatieadviseur, provincie Brabant.
- Verslagen van gesprekken met B5-ambtenaren voor Cultuuragenda, zoals die gevoerd zijn in 2012 door de provincie (verslag Geurt Grosfeld).

VBG

- navraag VBG-secretariaat (PON).

PON-onderzoeken/Brabantpanel

- Bommel, M. & E. Koopmanschap. Cultuur in Brabant, een pon-inventarisatie. PON, 2011.
- Bommel, M. & E. Edelmann. Brabantse Cultuurparticipatie Monitor. PON, 2010.
- Culturele smaak van Brabanders. Onderzoek Brabantpanel, 2013.

